

революції був пов'язаний з Українською гетьманською державою. Підтвердження гетьманом нерушимості приватної власності, забезпечення свободи підприємництва, намагання встановити правовий порядок, військове та національне культурне будівництво, налагодження роботи державного апарату, в тому числі вкрай необхідних силових структур, встановлення дипломатичних відносин з зарубіжними країнами - всі ці заходи слід оцінити як спроби завершити ту державницьку роботу, яку не спромоглась здійснити УЦР. Утім готовності до національної мобілізації та початку свідомого національного будівництва неможливо досягти протягом настільки короткого часу, який зовнішніми обставинами було відпущено Українській державі. Перемога більшовицької контрреволюції та 70-річний «пропащий час» зумовили необхідність повторного проходження міжформаційної антифеодальної революції уже в незалежній Україні.

Список використаних джерел:

1. Якушик В. Українська революція 2004–2005. Спроба теоретичного аналізу / В. Якушик // Політичний менеджмент. – 2006. – № 2 (17). – С. 19-36.
2. Кобищанов Ю.М. Теория большой феодальной формации / Ю.М. Кобищанов // Вопросы истории. – 1992. – № 4-5. – С. 57-72.
3. Колодій А. Про феномен революції в контексті сучасності / А. Колодій // Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. – 2014. – № 5. – С. 133-143. – Режим доступу: http://filos.lnu.edu.ua/bulletin_philosophy/ua/docs/visnyk05/visnyk05.pdf
4. Хрох М. От национальных движений к полностью сформировавшейся нации: процесс строительства наций в Европе / М. Хрох // Нации и национализм. – М.: Праксис, 2002. – С. 121-127.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ЧАСІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

КУЧАРСЬКА Христина Анатоліївна,
*студентка юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*

Визначальним та безумовним фактором розвитку сучасного українського суспільства, засобом формування соціальної та правової держави є конституційне закріплення прав та свобод людини як вищої соціальної цінності. Врахування правового досвіду минулого дає можливість уникнути помилок сьогодення та найбільш ефективно використати правову спадщину у сучасному державотворчому процесі.

Однією із умов державотворення є ефективне регулювання правового статусу державної мови, рівень володіння нею, поширеність у різних сферах життя. Кожна держава в процесі свого становлення й розвитку так чи інакше стикалася з мовним питанням. І, як правило, рано чи пізно надавала перевагу єдиній державній, інакше кажучи офіційній, мові. Адже саме держава здатна заходами мовної політики перетворювати мову на ефективне знаряддя для свого зміцнення або ж, навпаки, призводити до кризових ситуацій у

суспільстві на ґрунті мовного протистояння.

Саме з боротьби за мову здебільшого починається боротьба народів за свої права і національну державу. Український народ впродовж століть був позбавлений права на рідну мову. У XIX – на поч. XX ст., коли з'явилися ознаки національного відродження, землі, де жили українці, перебували в межах двох багатонаціональних імперій: Російської та Австрійсько-Угорської. У Російській імперії у II пол. XIX ст. – на поч. XX ст. (до Першої світової війни) українська мова опинилася під тиском обмежень та заборон Валувського циркуляру 1863 р. та Емського указу 1876 р. Водночас в Австро-Угорській монархії у той час, порівняно з Російською імперією, українська (рутенська) мова мала більш сприятливі умови, а саме: їй було надано де-юре рівного статусу з мовами інших народів імперії [1, с. 178]. Це сприяло відродженню української культури, формуванню національної свідомості та дало початок боротьбі українського народу за створення власної держави під час Української революції (1917-1920 рр.).

У цей час після Першої світової війни кілька бурхливих років (1917-1920) боротьби за утвердження української державності зумовили кардинальні зміни в правовому статусі української мови. М. Грушевський вважав за необхідне розумно, з великим тактом і терпінням проводити в Україні мовну політику, поступаючи розважливо й можливо м'яко в переведенню тих вимог, які дійсно ставляться принципом української державності, становищем української мови як мови державної. Мовна політика стає об'єктом діахронної соціолінгвістики, коли її дослідження спрямоване на з'ясування зв'язків між історією мови, змінами, що відбуваються в ній, та історією суспільства, у якому функціонує ця мова.

Законодавчий новий статус української мови був закріплений навесні 1918 р. [2, с. 10]. Опрацьований Центральною Радою Закон УНР «Про державну мову» (24 березня 1918 р.) містив вимогу робити різноманітні написи, вівіски на торговельно-промислових, банкових і подібних закладах державною (українською) мовою. На виконання даного Закону Рада народних міністрів видала циркуляр губернським і повітовим комісарам, в якому підкреслювалося, що «винуваті в невиконанні даного закону будуть усуватися з посад і піддаватися під суд». З квітня 1917 р. почали функціонувати школи з українською мовою навчання.

Одним із документів, що підтверджував офіційний статус української мови, був Статут Генерального секретаріату від 16 липня 1917 року, за яким «Всі закони Тимчасового правительства мають силу на Україні від дня проголошення їх у Краєвім Урядовім Вістнику на українській мові. Всі закони, адміністративні приписи й постанови, проголошені українською мовою, публікуються також і на мовах: російській, єврейській і польській». А 8 вересня 1917 року Генеральний секретаріат прийняв рішення доручити комісарові при Тимчасовому уряді поставити питання перед урядом про видання акта із зазначенням, що «офіційною мовою на Україні стає мова українська, на яку поволі має перейти і все діловодство». 7 листопада 1917 року Українська Центральна Рада проголосила III Універсал, у якому знову постало мовне питання: «В Українській народній республіці має бути забезпечено всі свободи, здобуті всеросійською революцією: свободу слова, друку, віри, зібрання, союзів, страйків, недоторканності особи і мешкання, право і можливість уживання місцевих мов в зносинах з усіма установами». За умов надання мові статусу державної, відпадала необхідність відстоювати право на її існування. Розуміючи важливість вирішення проблеми, перший міністр освіти Центральної Ради І. Стешенко 1917 року доручив І. Огієнкові – професору Київського університету скласти короткі правила українського правопису. І вже в № 10 журналу «Українська школа» за 1918 рік було надруковано «Найголовніші правила українського правопису», ухвалені Правописною комісією при

Міністерстві освіти. Це була перша наукова система українського правопису, що стало підсумком творчості письменників і науковців упродовж століття [3, с. 34].

У березні 1918 року Центральна Рада знову звертається до проблем мови, ухваливши Закон «Про запровадження української мови у банківській і торговій сфері». Так, пунктом 3 закону проголошувалося, що «мовою в діловодстві має бути державна українська». Посади вчителів української мови та літератури могли обіймати лише особи, які відповідали певному освітньому цензові для викладання у цьому типові школи. Відповідно до ст. 9 Закону викладання української мови у школах мало розпочатися з початком 1918-1919 навчального року [4, с. 80].

Отже, за короткий термін діяльності уряду Центральної Ради, українська мова пододала шлях від майже забуття у сфері офіційного спілкування до статусу державної. Відомий дослідник Юрій Прадід, аналізуючи документи Центральної Ради, зазначає: «Центральна Рада, незважаючи на короткий термін свого перебування у владі, заклала законодавчі основи розв'язання мовних проблем в Україні, які стосуються як української мови, так і мов національних меншостей. Позитивним до свідомої, як покаже історичний розвиток, не змогли, на жаль, скористатися уряди, що прийшли їй на зміну» [5].

Українське державотворення доби Центральної Ради завершилось поразкою, але його історичний досвід має особливу цінність для розбудови незалежної України, в тому числі і для відродження та становлення української мови як єдинодержавної. Адже, недосконалість сучасного українського мовного законодавства дає підстави нинішнім парламентарям вести баталії навколо функціонування мов в Україні, а українська й надалі залишається на периферії політичного та громадського життя, особливо у східних та південних регіонах.

Список використаних джерел:

1. Баран А.В. Діяльність депутатів-українців в австрійському парламенті (1897–1918 рр.): історико-правове дослідження: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / А.В.Баран; Національний університет «Львівська політехніка». – Львів, 2013. – 229 с.
2. Рябошапка Л.І. Правове становище національних меншин в Україні (1917–2000): автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Л.І. Рябошапка. – Харків, 2002. – 28с.
3. Герман К.Ф. Історія української мови: навч. підруч. для філологіч. ф-тів ун-тів / К.Ф. Герман. – Чернівці: Рута, 2001. – 124 с.
4. Національні відносини в Україні у ХХ ст./ Зб. док. і мат. – К.: Наукова думка, 1994. – 560 с.
5. Гіржева К. Подія дня... в 1918 році / К. Гіржева [Електронний ресурс] Режим доступу: https://polemix.com.ua/ua/article/podya_dnya_v_1918_rots-4175112/.

